

gegeven, de spoorwegsabotage voorlopig te staken. 'Ik vertrouw', voegde Stoove toe,

'dat dit ook uw goedkeuring zal hebben. Dit is geen lafheid, want wij kunnen er in de meeste gevallen wel tussenuit knippen, maar ik geloof niet dat wij nu met de levens der burgerij mogen spelen. De schoften zien met open ogen dat ze het verloren hebben en zullen niet nalaten, van Nederland een Warschau te maken als wij hun er de kans toe geven. Daarom is het te hopen dat de Geallieerden er in slagen, nu vlug door te breken'¹ –

helaas, daar hadden die Geallieerden de krachten niet voor: zij zouden pas eind oktober de *Wehrmacht* uit het westen van Noord-Brabant hebben verdreven, pas begin november de Wester-Schelde hebben vrijgemaakt en pas begin december (een groot deel van de Betuwe liep toen onder water) de Maas hebben bereikt tegenover Venlo en Roermond; de barrière van de grote rivieren konden zij niet overschrijden.

Terugblik

Als functie van dit hoofdstuk gaven wij aan: het schetsen van het *ontstaan* van de noodtoestand waaruit de hongerwinter is voortgevloeid.

Die noodtoestand is, menen wij, het gevolg geweest van drie factoren: de bevrijding van Zuid-Limburg, de regeringsopdracht tot de Spoorwegstaking, en het ingrijpen van de bezetter.

Wat die eerste factor betreft: het voor heel Nederland veruit belangrijkste gevolg van de bevrijding van Zuid-Limburg was dat de normale aanvoer van steenkolen wegviel; dat wegvallen begon al op 1 september maar nam twee weken later een definitief karakter aan. Nadien was Nederland voor zijn voorziening met steenkolen, d.w.z. met brandstof en met energie (electriciteit en gas), als de beperkte voorraad op was, volledig afhankelijk van aanvoer uit Duitsland. Die aanvoer moest geschieden per spoor – en nu komen wij tot de tweede factor: de regeringsopdracht tot de Spoorwegstaking, waarna althans Nederlandse treinen niet voor die aanvoer konden zorgen.

Uit de cijfers die wij gaven, bleek dat de provincies benoorden de

¹ Brief, 9 okt. 1944, van K. Stoove aan J. A. van Bijnen (LO/LKP, 3 E).